

BEKJEMPELSE AV KJEMPESPRINGFRØ RINGEBU KOMMUNE

26. OKTOBER. 2022

RAPPORT 2022:32

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:

Andrea Rishatt, Martin Hansebråten,
Svenja Demant

Oppdragsgiver:

Sør-Fron kommune

Kontaktperson:

Konrad Skåravik Bryhn

Referanse:

Rishatt, A., Hoch, L. (2022). *Bekjempelse av kjempespringfrø i Ringebu kommune 2022*. Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (Rapport 2022:32)

Sammendrag:

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS utførte bekjempelse av kjempespringfrø rundt Fåvang naturreservat i Ringebu på oppdrag av Sør-Fron kommune i 2022. Arbeidet er en oppfølging av tidligere tiltak utført i samme område. Rapporten gir en oversikt over hvilke tiltak som har blitt utført, med anbefalinger for videre arbeid.

Hovedfokus var bekjempelse av allerede kjente lokaliteter. Det ble også inkludert en ny forekomst ved reservatsgrensen. Metoden som ble benyttet var luking. Det ble ikke observert kjempespringfrø ved flere lokaliteter som tidligere har hatt større bestander og det er nå betydelig mindre kjempespringfrø på flere andre lokalitet i forhold til tidligere år. Den nye forekomsten ved reservatsgrensen er den største forekomsten som krever mest tid og oppfølging.

Del I av denne rapporten beskriver kort metode for bekjempelse og fakta om kjempespringfrø. Denne delen vil i stor grad likne tidligere rapporter. Del II gir en oversikt over lokalitetene og over arbeidet utført i 2022.

Forsidefoto:

Kjempespringfrø (*Impatiens glandulifera*). Foto: L. Hoch. 2021.

EMNEORD:

Kjempespringfrø, *Impatiens glandulifera*, Ringebu, Bekjempelse av fremmede arter, Fåvang naturreservat

Innhold

Del I – Fakta om kjempespringfrø og bekjempelsesmetoder	4
Innledning	4
Fakta om kjempespringfrø.....	4
Metode	5
Luking.....	5
Sprøyting med kokende vanndamp	6
Del II – Arbeid utført i 2022	7
Fåvang sentrum	7
Sør for Fåvang sentrum	9
.....	12
Bekjempelsestiltak i 2022	13
Oppsummering og konklusjon	15
Kilder	16

Del I – Fakta om kjempespringfrø og bekjempelsesmetoder

Innledning

Kjempespringfrø (*Impatiens glandulifera*) ble innført til Europa på 1830-tallet. Over tid har den forvillet seg og spredt seg i vegskråninger, langs bekker, på beitemark og i skogsområder. Evnen til å spre seg hurtig, samt utkonkurrere stedegne arter, har gjort at arten er vurdert til svært høy økologisk risiko på Fremmedartslista 2018 (Elven et al 2018).

Landbrukskontoret i Midt-Gudbrandsdalen (MGL) besluttet i 2010 å igangsette et prosjekt for å forsøke å begrense spredningen, fjerne lokaliteter og hindre spredning i naturreservatene. Det ble funnet kjempespringfrø, både i Sør-Fron og Ringeby, men problemet er mest omfattende i Fåvang og sørover til Øyer. Kartleggingsarbeid ble hovedsakelig gjort høsten 2010 men tidligere ble det funnet nye lokaliteter som også ble inkludert i bekjempelsesarbeidet.

Få kommuner har jobbet så tett med kjempespringfrø over flere år. Erfaringene som er samlet, vil være nyttige for andre kommuner som jobber med bekjempelsesarbeid.

Fakta om kjempespringfrø

Kjempespringfrø stammer fra Himalaya, der den vokser på 1800-4000 meters høyde. Den ble innført til Europa som prydpilte. I Norge ble den første gang dokumentert en «forvillet» forekomst på 1930-tallet. I dag finnes den på Østlandet og nordover langs kysten til Tromsø.

Kjempespringfrø er lett å kjenne igjen; den har hul stengel, som er lett å knekke, lite rotsystem og rosa blomst. Fra midten av juli utvikles frøkapsler. Modne frøkapsler eksploderer ved berøring. Frøene er brun-svarte.

En plante kan produsere så mye som 4000 frø under gode forhold og kaste dem 6-8 meter. Frø som ikke utsettes for frost, spirer som oftest etter ca. 4 uker. Kjempespringfrø er vanskelig å finne før i slutten av juni, da blomstringen starter i begynnelsen/midten av juli, avhengig av voksested og værforhold.

Kjempespringfrø tilpasser seg omgivelsene på en utrolig måte. Det vanligste er 1-2 meter høye planter som vokser tett og støtter seg på hverandre eller annen vegetasjon. Enkeltplanter som har god tilgang på lys og vann, utvikler seg til en liten busk med forgrenet stengel og mange blomster. I tørrere områder med lite tilgang på lys, er planten tynn og uten forgreninger, ofte liggende langs bakken med bare et par blomster. Sent i sesongen er det vanlig å se planter som bare er 10-20 cm høye, men som likevel har utviklet 1-2 blomster. Kjempespringfrø tåler mye. Knekket toppen av, kommer det raskt 3-4 nye toppskudd. Blir den lukt opp, men blir liggende hel på bakken, utvikler den nye rotskudd. Legges en plante oppå en stein, lever den i ukesvis, dersom det er fuktig vær (Høitomt, 2013).

Selv om kjempespringfrø sprer seg lett og har gode vekstforhold i Norge og Europa, er det likevel mulig å utrydde den. Grunnen til dette er:

- Selve planten er ettårig, og det bare er frøene som overvintrer.
- Forskning viser at frøene er kun spiredyktige i to år (Fløistad et al. 2009).

Metode

Luking

Luking er en tidkrevende metode som ideelt sett må gjentas hver 3-4 uke, fordi det stadig spirer nye planter.

Det er viktig å få opp hele planten, for å forhindre dannelse av nye skudd lenger ned på stengelen. Lukingen må utføres relativt tidlig på sesongen, før blomstring. Sesongstart er juni, men avhenger av hvordan våren har vært. Planteavfallet må leveres til forbrenning for at ikke plantene slår rot igjen.

Figur 1 Planteavfallet må samles inn og leveres til forbrenning (Foto: L. Hoch, 2021)

Figur 2: Etter luking er det viktig at roten ikke kommer i direkte kontakt med jord (Foto: Kristine Heistad, 2017).

Sprøyting med kokende vanndamp

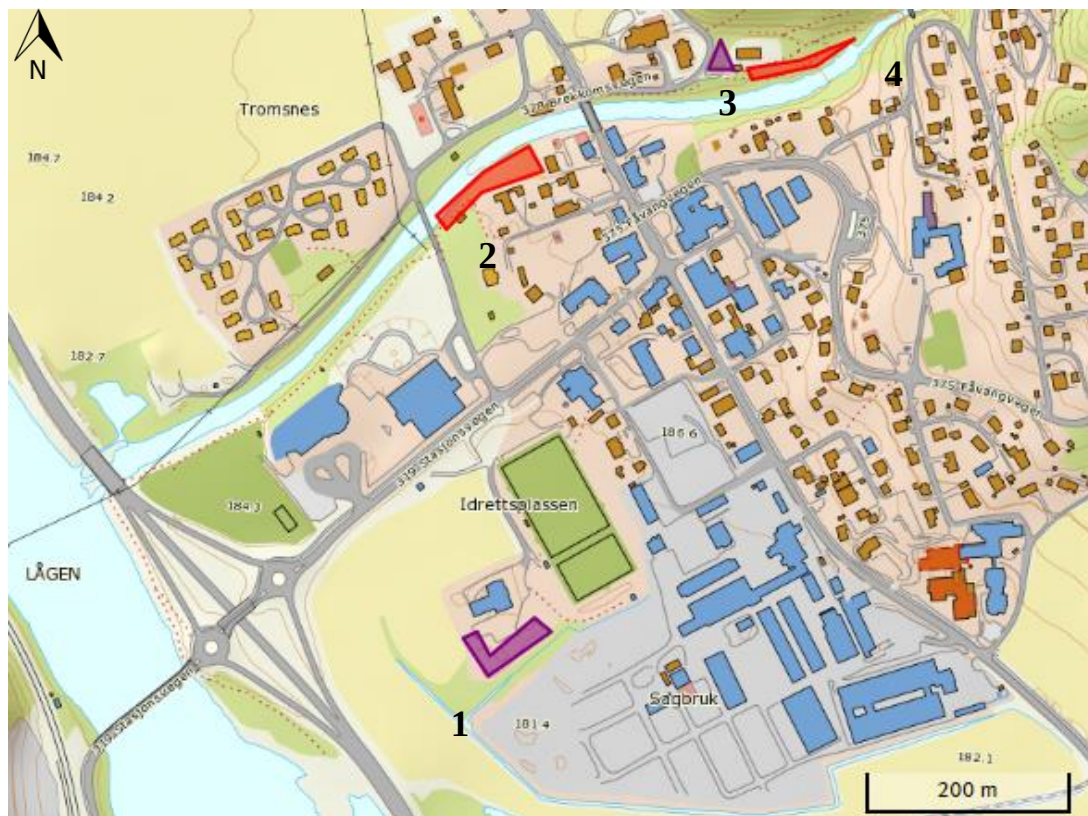
Dette er en relativt ny bekjempelsesmetode som har vist seg å ha god effekt. Dette er et miljøvennlig alternativ til kjemisk sprøyting og kan benyttes nært vann og vassdrag.

Del II – Arbeid utført i 2022

Kartene viser områder i Ringebu kommune som har eller har hatt forekomster av kjempespringfrø.

- **Røde** og **Lilla** polygoner viser områder med kjempespringfrø som ble bekjempet med lusing eller som blir bekjempet av andre entreprenører.
- **Blå** polygoner viser områder som ble kartlagt for kjempespringfrø uten funn i 2017.

Fåvang sentrum

Figur 3: Lokalteter med kjempespringfrø i Fåvang sentrum (Kartarbeid: Kristine Heistad, kartgrunnlag: norgeskart.no, 2017).

Lokalitet 1 er en avfalls plass, hvor det nå bygges en flomvoll. Her er det stedvis svært store bestander av kjempespringfrø. Her gjennomfører Ringebu kommune tiltak i samarbeid med entreprenør. Det ble ikke gjennomført bekjempelse på lokaliteten i 2022.

Lokalitet 2 er en relativt stor forekomst langs en tursti. Her vokste plantene tett ved elva Tromsa, og spredningsfaren anses derfor som svært stor. Det ble ikke observert kjempespringfrø i 2022.

Lokalitet 3 er et område mellom en bygning og Brekkomsvegen. Dette var en stor forekomst tidligere, men bekjempelsen de siste årene har hatt god effekt. Det ble funnet kun en plante i juni 2021, mens det i 2022 ble det funnet en del flere planter igjen (Fig. 4). Lokaliteten ble bekjempet i juni og i august 2022 (Fig. 5).

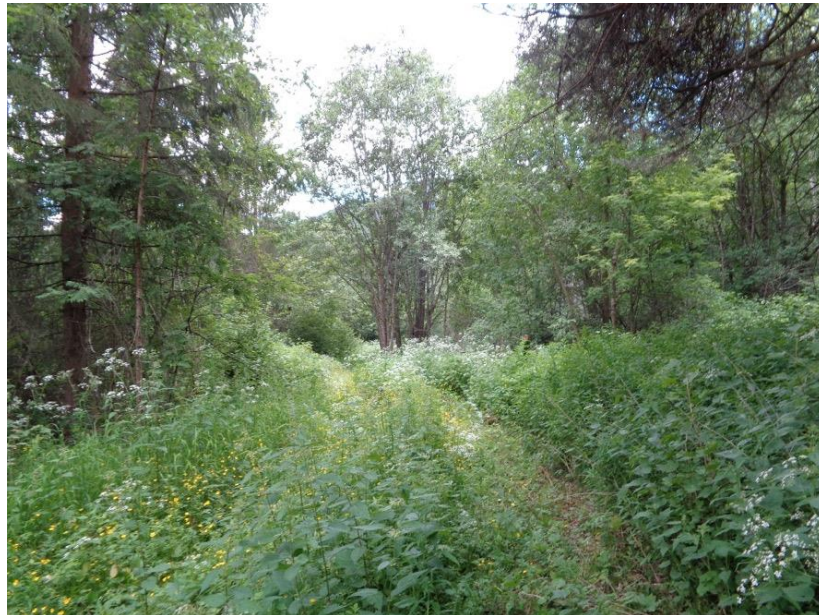

Figur 4: Lokalitet 3 i juni 2022. Høy og tett vegetasjon gjorde det krevende å finne kjempespringfrø. (Foto: Andrea Rishatt, 2022).

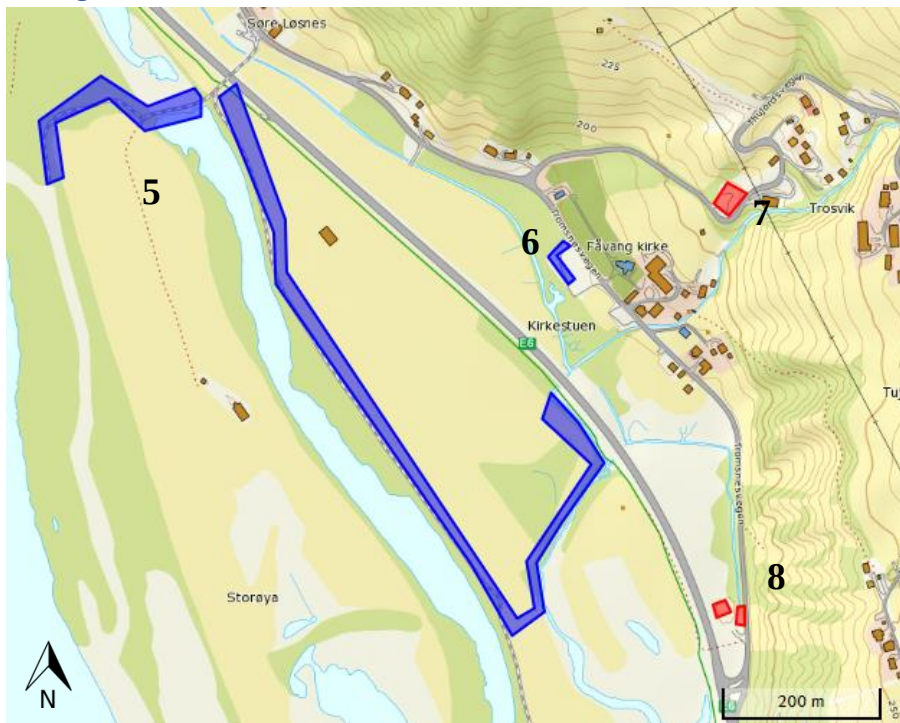
Figur 5: Det var kommet opp til dels store kjempespringfrø i lokalitet 3 ved bekjempelsen i juni 2022. De aller fleste ble luket bort. (Foto: Andrea Rishatt, 2022).

Lokalitet 4 strekker seg fra bygningen og langs stien mot fossen (Fig 6). Dette var en stor lokalitet med betydelig spredningsfare, da den ligger tett ved Tromsa.. Det ble luket noen få planter i slutten av juni 2022. Lokaliteten ble ikke besøkt i august 2022.

Figur 6: Lokalitet 4 - Mange individer langs stien ned mot fossen i Tromsa i 2017, i 2021 ble kun en plante oppdaget (Foto: Kristine Heistad, 2017).

Sør for Fåvang sentrum

Figur 7: Kartlagte lokaliteter sør for Fåvang sentrum (Kartarbeid: Kristine Heistad, kartgrunnlag: norgeskart.no, 2017).

Lokalitet 5 er en åkerkant ned mot reservatgrensen. Her ble det kartlagt i 2017, uten funn av kjempespringfrø. Lokaliteten ble befart i 2022 og det ble ikke oppdaget kjempespringfrø (Fig. 8).

Figur 8: Lokalitet 5 mot reservatgrensen august 2022. Det ble ikke oppdaget noen kjempespringfrø ved befaringen i august (Foto: Andrea Rishatt, 2022).

Lokalitet 6 var en lokalitet hvor det ble registrert kjempespringfrø i 2013. Dette området ble besøkt i juni 2022 uten funn. Her har tidligere bekjempelsesarbeid hatt god effekt.

Lokalitet 7 er en lokalitet rundt et skur. Her ble det registrert kjempespringfrø i 2013, og har blitt bekjempet hvert år siden. I 2022 var det kommet opp flere individer enn i 2021. Alt kjempespringfrø som ble observert i lokaliteten ble luket bort. Lokaliteten ble bekjempet i juni og august 2022.

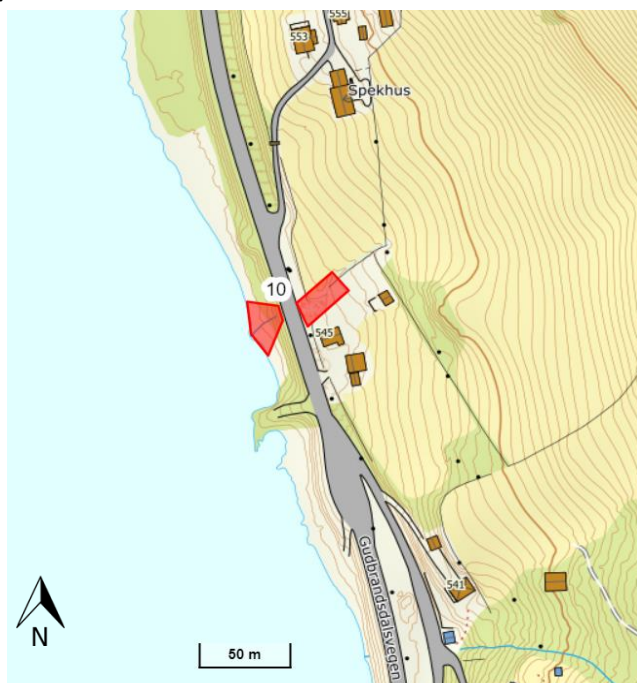
Lokalitet 8 er en form for skrotemark mellom E6 og Tromsnesvegen. Her var det to tettstående lokaliteter tidligere. I 2022 ble det funnet noen flere planter enn i 2021 og alle ble luket.

Lokalitet 9 består av flere enkeltindivider langs Tromsnesvegen (Fig. 9). Det ble funnet noen tettstående kjempespringfrø planter rett ved vegen som ble luket i juni og i august 2022.

Figur 9: Lokalitet 9 langs Tromsnesvegen (Kartarbeid: Kristine Heistad, kartgrunnlag: Norgeskart.no).

Lokalitet 10 er en ny forekomst som DNV ble tipset om fra kommunen i 2021. Her har plantene etablert seg langs en bekk som renner ut i Losna og Fåvang naturreservat (Fig. 10). Forekomsten utgjør en stor fare siden den lett kan spre seg langs vannkanten i naturreservatet. Forekomsten ble luket i juni og august 2022 (Fig 11 og 12). Men bestanden var like tett i august som i juni. Her bør det settes av flere timer til bekjempelse neste år også.

Figur 10: Lokalitet 10 er en ny lokalitet i 2021. Her var det en tett bestand av kjempespringfrø som sprer seg inn i naturreservatet (Kartarbeid: Lea Hoch, kartgrunnlag: Norgeskart.no).

Figur 11: Lokalitet 10 ved første bekjempelse juni 2022. Her var det tett og stor bestand av kjempespringfrø som potensielt kan spres videre ut i Losna og Fåvang naturreservat. Lokaliteten ble totalt bekjempet tre ganger i 2022 - to ganger i juni og en gang til i august. (Foto: Andrea Rishatt, 2022).

Figur 12: Tett bestand av kjempespringfrø i lokalitet 10. Det bør settes av flere timer til bekjempelse i 2023 (Foto: Andrea Rishatt, 2022).

Bekjempelsestiltak i 2022

Det ble gjennomført bekjempelse to ganger i løpet av 2022. All bekjempelse var luking. Plantene ble tatt opp med rota og planteavfallet ble samlet i søppelsekker og levert til godkjent avfallsmottak til forbrenning.

Første runde med bekjempelse ble gjennomført på lokalitetene 2, 3, 4, 6, 7 og 8, 9 og 10 den 23.06.22. Det gjensto en god del planter på lokalitet 10 etter den første runden med bekjempelse og lokalitet 10 ble derfor bekjempet en runde til den 30.06.22 og den 23.08.2022.

Det ble gjennomført gjentatt bekjempelse på lokalitetene 3, 4, 7, 9 og 10 den 23.08.22. Det ble også gjennomført befarings (ingen bekjempelse) på lokalitetene 2, 5, 6 og 9 for å undersøke om det var kommet flere planter etter første bekjempelse samt fordi noen av lokalitetene ikke ble besøkt i 2021.

Lokalitet 1

Ikke besøkt i 2022.

Lokalitet 2

Ingen kjempespringfrø planter ble oppdaget i 2022

Lokalitet 3

Det var kommet opp en del planter på lokaliteten ved første besøk i juni. De fleste plantene ble bekjempet så godt som mulig til tross for tett og høy vegetasjon ellers på lokaliteten. Det ble oppdaget flere til dels store planter ved andre besøk i august. Mange av disse ble bekjempet, men plantene var i blomst og det var fare for spredning av frø. Bekjempelsen ble gjennomført etter beste evne og med forsiktighet.

Lokalitet 4

Betydelig mindre kjempespringfrø enn tidligere år, men tett vegetasjon gjør det vanskelig å oppdage alle planter. Forekomsten ble luket en gang gjennom sesongen.

Lokalitet 5

Det ble gjennomført befarings 23.08.2022. Ingen planter ble observert.

Lokalitet 6

Ingen planter observert 23.06.2022.

Lokalitet 7

Det ble oppdaget flere planter enn i 2021. Flesteparten av plantene ble bekjempet 23.06.22. Det ble også luket noen planter 23.08.2022.

Lokalitet 8

Flere planter ble observert og fjernet 23.06.22. Lokaliteten ble ikke besøkt 23.08.2022.

Lokalitet 9

Noen tettstående planter ble funnet og luket 23.06.2022. Flere planter var kommet opp og i blomst 23.08.2022. Disse ble ikke bekjempet da de var i blomst og risiko for spredning var stor. Lokaliteten bør bekjempes igjen i 2023.

Lokalitet 10

Svært mange planter ble bekjempet 23.06, 30.06 og 23.08. Ved bekjempelse den 30.06.2022 var området oversvømt som følge av kraftig nedbør dagene før bekjempelsen og mange av plantene ble tatt av vannet og mest sannsynlig ført videre ut i Lågen. Denne lokaliteten består av mange planter og det er rimelig å anta at ikke alle individer ble funnet/luket, og at det gjenstår noen planter i tett vegetasjon langs vannet.

Oppsummering og konklusjon

Lokalitetene 2, 5 og 6 kan etter bekjempelsen i 2022 fortsatt anses som fri fra kjempespringfrø. Likevel bør disse lokalitetene sjekkes en gang i året framover for å sikkestille at kjempespringfrø ikke etablerer seg på nytt. I lokalitet 9 var det kommet opp flere kjempespringfrø enn i 2021. Her var det forholdsvis mange planter på et lite areal langs veien. Dette bør unngås i framtiden og det bør derfor bekjempes igjen i 2023. Det er nå betydelig mindre kjempespringfrø på lokalitet 3, 4 og 8 i forhold til tidligere år. Her har bekjempelsen vært svært vellykket, men bør gjentas i 2023. Lokalitet 7 hadde i 2022 flere planter enn i 2021 noe som kan skyldes at noen planter ble i igjen i 2021. Bekjempelse bør derfor gjentas til neste år. Lokalitet 10 var ny i 2021 og utgjør svært stor spredningsfare langs vannkanten i naturreservatet. Her bør det legges inn ytterlig innsats i 2023 for å kunne følge opp plantene flere ganger gjennom sesongen. Det er et mål å holde kjempespringfrø utenfor reservatet, men for å oppnå dette må bestandene følges opp over flere år. Lokalitet 10 ble bekjempet 3 ganger i løpet av sesongen 2022 og det anbefales sterkt at bekjempelsen også blir gjennomført i 2023.

Det anbefales å videreføre bekjempelsesarbeidet i 2023. Særlig bør lokalitetene som befinner seg nærmest og/eller langs elver og bekker prioriteres høyt da disse har svært stort spredningspotensiale. Lokalitet 10 utgjør en særlig stor spredningsfare. Her vil luking være den anbefalte bekjempelsesmetoden framover. Lokalitet 10 egner seg godt for undervisningsopplegg med lokale skoleelever der de blant annet kan bistå DNV med bekjempelse av kjempespringfrø samt et undervisningsopplegg om fremmede arter. Det er ønskelig å øke budsjettet til bekjempelse av kjempespringfrø med omtrent kr 10 000,- i forhold til i 2023 for å kunne besøket lokaliteter med mye kjempespringfrø en tredje gang gjennom sesongen.

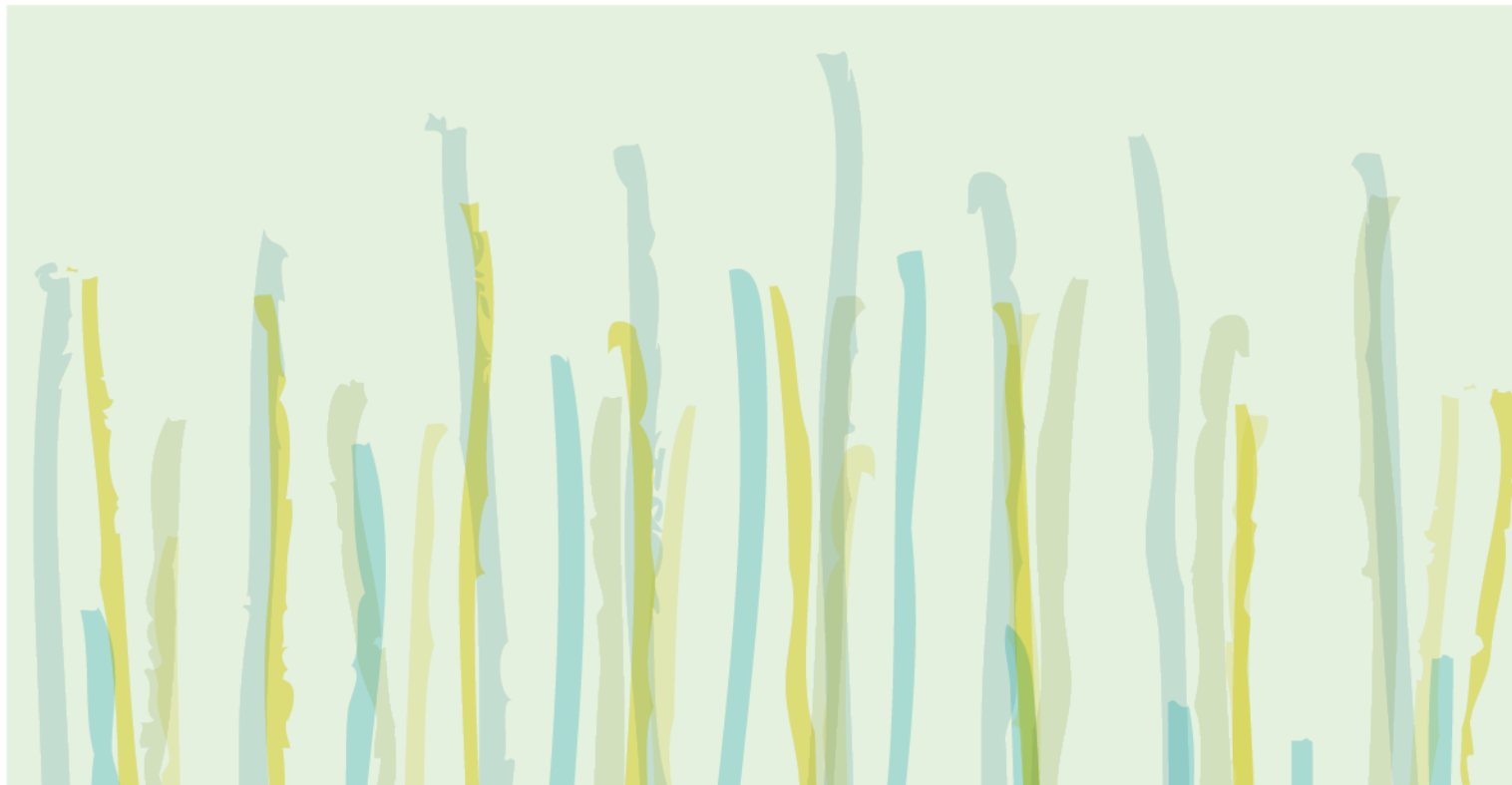
Kilder

Elven R, Hegre H, Solstad H, Pedersen O, Pedersen PA, Åsen PA og Vandvik V (2018). *Impatiens glandulifera*, vurdering av økologisk risiko. Fremmedartslista 2018. Artsdatabanken.

Fløystad, I., Brede sen B. og Felin, T. (2009). Bekjempelse av kjempespringfrø. Kunnskapsblad fra FAGUS Rådgiving Nr. 05/2009 Årgang 6.

Høitomt, G. (2015) *Fremmede arter. Gjennomførte tiltak i og ved 9 verneområder i Oppland 2015* Kistefos Skogstjenester. Rapport nr. 16 -2015

Høitomt, G. (2013) *Bekjempelse av kjempespringfrø*. Kistefos skogstjenester.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Ved Dokkadeltaet naturreservat ligger "Våtmarkssenteret", med rullerende utstillinger og åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS Gamlevegen 84, 2879 ODNES Tel: +47 61 10 00 20 E-mail: post@dokkadelta.com www.dokkadeltaet.no

